

Sygn. akt II CSK 683/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 sierpnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa "O." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
z siedzibą w W.

przeciwko E. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 sierpnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w P.

z dnia 25 marca 2016 r.,

uchyła zaskarżony wyrok w części uchylającej wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 30 czerwca 2015 r. i odrzucającej pozew (pkt. I zaskarżonego wyroku) oraz w części rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt. IV zaskarżonego wyroku) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w P. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 25 marca 2016 r. – rozpoznając sprawę na skutek apelacji powodowej Spółki od wyroku Sądu Okręgowego w P. oddalającego w całości powództwo o zapłatę kwoty 1 118 955, 28 zł z ustawowymi odsetkami – uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo co do kwoty 500 000 zł i w tym zakresie pozew odrzucił, zmienił zaskarżony wyrok w pozostałej części w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 329 280 zł z ustawowymi odsetkami od 10 kwietnia 2014 r., oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Od tego wyroku obie strony wniosły skargi kasacyjne. Sąd Najwyższy na posiedzeniu w dniu 5 kwietnia 2017 r. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanej, natomiast przyjął do rozpoznania skargę kasacyjną strony powodowej zaskarżającej wyrok Sądu Apelacyjnego w części, w której Sąd ten, uchylając wyrok Sądu Okręgowego w zakresie oddalenia powództwa co do kwoty 500 000 zł, odrzucił pozew w tej części.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w odniesieniu do zaskarżenia wynikającego ze skargi kasacyjnej strony powodowej oparty został na następujących ustaleniach oraz motywach.

Powodowa Spółka na podstawie umowy przelewu wierzytelności z dnia 13 grudnia 2012 r. zawartej z „[...] Bankiem”, nabyła wierzytelności w kwocie 1 118 955,28 zł. Na kwotę tę złożyły się następujące należności: kwota 471.512,05 zł, jako należność główna z tytułu niespłaconej pożyczki udzielonej pozwanej przez wspomniany Bank na podstawie umowy pożyczki nr 2002/9519 z dnia 21 lutego 2002 r., odsetki umowne w kwocie 62.196,76 zł, odsetki karne wynoszące 22.004,95 zł, prowizje i koszty upomnień w wysokości 80,60 zł, koszty windykacji w kwocie 10.808,00 zł, a także odsetki umowne wynoszące 552.352,92 zł.

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2005 r. Sąd Rejonowy w P. uznał pozwaną winną tego, że „w dniu 21 lutego 2002 r. w P., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadziła [...] Bank S.A. do niekorzystnego

rozporządzenia mieniem własnym w postaci pieniędzy w łącznej kwocie 500.000,00 zł w ten sposób, że zawierając z wyżej wymienionym bankiem umowę pożyczki o numerze [...] przedłożyła sfałszowane dokumenty (...), wprowadzając tym samym pracownika pokrzywdzonego banku w błąd co do możliwości, jak i zamiaru wywiązania się z warunków podpisanej umowy pożyczki”, a oszustwa dopuściła się co do mienia znacznej wartości, t.j. za winną przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. Na podstawie tego wyroku pozwana została zobowiązana do naprawienia szkody w całości przez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego Banku kwoty 500.000,00 zł.

Sąd Apelacyjny, odrzucając pozew w części dotyczącej kwoty 500 000 zł, przyjął, że nałożenie na pozwaną, na podstawie art. 72 § 2 k.k. przez Sąd Rejonowy wyrokiem karnym z dnia 25 stycznia 2015 r. obowiązku naprawienia przez pozwaną szkody przez zapłatę na rzecz Banku kwoty 500 000 zł stwarza stan powagi rzeczy osądzonej dla dochodzonego przez powodową Spółkę roszczenia o zapłatę tej kwoty. Podmiotowe granice powagi rzeczy osądzonej tego wyroku we wskazanym zakresie w odniesieniu do strony powodowej wynikają z tzw. rozszerzonej prawomocności wyroku, obejmującej stronę powodową jako nabywcę wierzytelności. Dokonując takiej oceny, Sąd ten podniósł, że powaga rzeczy osądzonej nie zachodziłaby, gdyby orzeczenie sądu karnego zobowiązujące do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, nie nadawało się do egzekucji cywilnej. W rozpoznanej sprawie – zdaniem Sądu Apelacyjnego – nie ma żadnych przeszkód, aby wierzyciel uzyskał klauzulę wykonalności na wyrok karny w zakresie orzeczonego obowiązku zapłaty kwoty 500 000 zł.

Skarga kasacyjna strony powodowej, na podstawie której – jak wskazano na wstępie uzasadnienia - zaskarżono wyrok Sądu Apelacyjnego w części, w której Sąd ten, uchylając wyrok Sądu Okręgowego w zakresie oddalenia powództwa co do kwoty 500 000 zł odrzucił pozew w tym zakresie, oparta została na podstawie naruszenia przepisów prawa procesowego - art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 386 § 3 k.p.c.; art. 366 k.p.c. w zw. z art. 107 § 2 k.p.c. oraz art. 11 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Przedmiotem oceny prawnej - w związku z powołanymi w skardze kasacyjnej zarzutami - była kwestia, czy nałożenie na podstawie art. 72 § 2 i art. 74 § 1 k.k., przez sąd karny na sprawcę przestępstwa obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu stwarza stan rzeczy osądzonej, wyłączający dopuszczalność rozpoznania przez sąd w odrębnym postępowaniu cywilnym pozwu pokrzywdzonego wierzyciela o zasądzenie odszkodowania pokrywającego szkodę wyrządzoną tym przestępstwem. W razie odpowiedzi negatywnej, rozważenia wymagała kwestia, czy strona powodowa na podstawie wspomnianej umowy przelewu zawartej z „[...] Bankiem” nabyła wierzitelność wynikającą z orzeczonego przez sąd karny obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej temu Bankowi.

Odnosząc się do pierwszego zagadnienia, należy podnieść, że wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami (art. 366 k.p.c.). Powaga rzeczy osądzonej (*res iudicata*) polega na niedopuszczalności ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy, która została już prawomocnie osądzona. Instytucja ta odnosi się tylko do tych orzeczeń, które „osądzają” sprawę, a więc merytorycznych orzeczeń rozstrzygających sporny między stronami występującymi w określonych rolach procesowych stosunek prawny w oparciu o określoną podstawę faktyczną i prawną. Przedmiotowe granice powagi rzeczy osądzonej wyznacza przedmiot rozstrzygnięcia sądu w związku z podstawą tego rozstrzygnięcia.

Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, tożsamość przedmiotu uprzedniego orzeczenia oraz kolejnego powództwa, wykluczająca możliwość jego merytorycznej oceny i uzasadniająca odrzucenie pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c., zachodzi w przypadku jednakowej podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia zapadłego wcześniej między tymi samymi stronami oraz ponownego żądania powoda, przy czym przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971, Nr 12, poz. 226; z dnia 25 sierpnia 1998 r. I PKN 266/98, OSNP 1999, Nr 17, poz. 554; z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 414/09, nie publ; z dnia 11 lutego 2011 r., I CSK 277/10,

nie publ.; z dnia 8 kwietnia 2011 r., II CSK 493/10, Biul. SN 2011, nr 6, str. 11 - 12; z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 301/11, nie publ. oraz wyroki: z dnia 22 kwietnia 1967 r., I CR 570/66, OSPiKA 1968, nr 7 - 8, poz. 158; z dnia 4 grudnia 1998 r., III CKN 56/98, Biul. SN 1999, nr 4, str. 9; z dnia 14 lipca 2011 r., III UK 196/10, OSNP 2012, nr 17 - 18, poz. 222 i z dnia 15 listopada 2012 r., V CSK 515/11, nie publ.).

Wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 7 czerwca 2016 r., zobowiązujący skazaną, będącą pozwaną w niniejszej sprawie - na podstawie art. 72 § 2 i art. 74 k.k., w ramach przewidzianego tymi przepisami środka probacyjnego - do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem przez zapłatę kwoty 500 000 zł w terminie 3 lat od uprawomocnienia się wyroku, tj. do 3 lutego 2008 r. na rzecz nie występującego w niniejszej sprawie „[...] Banku”, nie jest objęty powagą rzeczy osądzonej we wskazanym wyżej rozumieniu art. 366 k.p.c., co do zgłoszonego w niniejszym postępowaniu roszczenia powodowej Spółki o zasądzenie od pozwanej kwoty 500 000 zł. Sąd karny, nakładając na pozwaną E. S. obowiązek naprawienia szkody (art. 72 § 2 i 74 § 1 k.k.), nie orzekł wiążąco o żądaniu dotyczącym odszkodowania za szkodę wyrządzoną przestępstwem, bowiem „[...] Bank” nie zgłosił takiego żądania w postępowaniu karnym.

Okoliczność ta usprawiedliwia zatem tezę, że na podstawie umowy przelewu wierzytelności „[...] Bank” nie mógł przenieść i nie przeniósł na stronę powodową wierzytelności z tytułu odszkodowania za szkodę wyrządzoną przestępstwem. Bank ten przeniósł wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki udzielonej E. S. Nie zachodzi więc jakakolwiek ze wskazanych w art. 366 k.p.c. przesłanek powagi rzeczy osądzonej uzasadniająca przyjęcie nieważności postępowania z przyczyny wskazanej w art. 379 pkt 3 k.p.c. Rozważania Sądu Apelacyjnego odnośnie do tzw. rozszerzonej prawomocności wyroku karnego nie znajdują uzasadnienia, zważywszy na przedmiot rozstrzygnięcia w tym wyroku oraz przedmiot wspomnianej umowy przelewu wierzytelności.

Innymi słowy, w niniejszej sprawie sąd cywilny nie orzeka ponownie o tym samym roszczeniu, między tymi samymi stronami i na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, co sąd karny w wyroku skazującym pozwaną za przestępstwo,

ponieważ sąd karny nie osądził roszczenia cywilnoprawnego, które mógł zgłosić pokrzywdzony przestępstwem, a jedynie zastosował, w ramach przysługującej mu władzy, przewidziany przepisami kodeksu karnego fakultatywny środek probacyjny o charakterze kompensacyjnym, prewencyjnym, wychowawczym i mobilizującym skazanych. Nie zachodziła więc zarzucana w skardze kasacyjnej nieważność postępowania, a zarzuty naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 199 § 1 punkt 2 k.p.c., 379 pkt 3 k.p.c. oraz art. 386 § 2 i 3 k.p.c. są bezzasadne.

Odnosząc się do wywodów zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, które miałyby uzasadniać zaistnienie w niniejszej sprawie powagi rzeczy osądzonej, podnieść należy, że powołane przez Sąd Apelacyjny judykaty Sądu Najwyższego, wydane zostały w innym, niż w tej sprawie, stanie faktycznym. Sąd Apelacyjny, odwołując się do orzecznictwa Sądu Najwyższego, pominął wyrok z dnia 8 kwietnia 2015 r., V CSK 379/14 (LEX nr 1677143), który wprawdzie został wydany także w odmiennym stanie faktycznym, niż ustalony w niniejszej sprawie, jednak zasługuje na uwagę przy ocenie relacji, jakie zachodzą między obowiązkiem naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem orzecznym przez sąd karny na podstawie art. 72 § 2 k.k. i dopuszczalnością rozpoznania przez sąd cywilny w odrębnym postępowaniu roszczenia wierzyciela o zasądzenie odszkodowania pokrywającego szkodę wyrządzoną tym przestępstwem. W tamtej sprawie, w której Sąd Najwyższy zarzut *res iudicata* uznał za bezzasadny powodem (wierzycielem) był bank, na rzecz którego, jako pokrzywdzonego przestępstwem orzeczony został obowiązek naprawienia szkody, natomiast w sprawie niniejszej powodem nie jest wierzyciel pokrzywdzony przestępstwem, co jak już podkreślono, odnosząc się do trafnego zarzutu kasacyjnego naruszenia art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 366 i 386 § 3 k.p.c., tym bardziej pozbawia uzasadnionych podstaw wywód Sądu Apelacyjnego o zaistnieniu w sprawie powagi rzeczy osądzonej.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

aj